

ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ

«ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԻԼՍՈՆ ԻՐԱՒԱՐԱՐ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ»

Այս վերնագրով մի յօդած է գետն-դեմ Բերլինի Արեւելեան Լեզուների Սեմինարի բուրժաքանութան ուսուցչապետ Պրոֆ. Գ. Եշկե (Iaeschke), նոյն հիմնարկութեան գիտական Տեղեկա-գիրների 1935 թ. հատորի մէջ: Ինչպէս իր մի շարք նման ուրիշ աշխատութիւններում, այնպէս եւ այս գրածքի մէջ Եշկե տալիս է նախ խնդրի պատմականը՝ հիմն ունենալով վաւերաբարձրաբար գրականութիւնը գրեթէ սպառնիչ կերպով: Դժբախտաբար, հեղինակը չի տալիս բնագիրը Վիլսոնի իրաւաբարձ-քեան, ասելով քէ լոյս է տեսած արդէն *Bulletin de l'Institut Juridique International*-ի 1934 թ. XXXI հատորի մէջ (էջ 329 - 336), ուր եւ պիտի դիմեն ֆնաստերները:

Եշկեի յօդածին մասնաւոր շահեկանութիւնը ընծայողը նրա յաւելւածն է՝

Վիլսոնեան Հայաստանի Քարտէսը, որ, ինչպէս նկատում է հեղինակը, լոյս է տեսնում առաջին անգամ: Քարտսի բնագիրը նա ստացել է պատկան պաշտօնատներից, եւ հրատարակել իր գրքում *Մեծացրած* դիրքով (աստիճանաչափ՝ 1 : 1.000.000): Այդ իսկ պատճառով, դժբախտաբար, շատ պարզ չի տպւում փարտէսը: Գոյնով սեւ է ու կրում է, ի հարկէ, վիլսոնեան սահմանագիծը Հայաստանի եւ Տաւրաստանի միջեւ:

Իր յօդածի վերջում, Եշկե աւելացնում է հետեւեալ ծանօթագրութիւնը. «*L'Arménie et la question Arménienne avant, pendant et depuis la guerre*» (Paris-1922). հայկական Յուշագրին կցւած փարտէսը եւ դրանից եղած արտատպումները շատ անհիշդ են:

«ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԻՒՍԻՍ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ»

Այս է վերնագիրը գերման երիտասարդ բուրժաքան պրոֆեսոր Գ. Եշկեի մի ուրիշ յօդածի, որ լոյս է տեսած *Die Welt des Islams* (Իսլամի Աշխարհը) հանդէսի 1936 թ. (հատոր 17) 3-րդ եւ 4-րդ միացեալ բիւի մէջ: Յօդւածն ունի մի շարք ծանօթագրութիւններ, որոնց մէջ մի առ մի յիշատակւած են նիւթին վերաբերող գրականութիւնը եւ վաւերաբարձրերը:

Վերջում առաջ է բերւած, առնելով Մոսկուայի (16 մարտ. 1921 թ.) եւ Կարսի (13 հոկտ. 1921 թ.) դաշնագիրներից, սահմանագծին վերաբերող փրանսերէն բնագիրը: Մատնանշւած են եւ նրանց մէջ նկատւած ինչ - ինչ տարբերութիւններ: Յօդւածը պիտի շահէր, անշուշտ, եթէ համապատասխան փարտէս էլ կցւած լինէր նրան: